

Antoni de BOFARULL. *Poemes*. Estudi i edició de Xavier Vall. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1996. 357 p.

La publicació en llibre de la pràctica totalitat de l'obra poètica —fins ara esparsa o bé inèdita— d'Antoni de Bofarull, tant de l'escripta en català com de l'escripta, en mesura molt menor, en castellà, és un fet que s'explica per la coincidència de dos factors indestruïbles.

D'una banda, el que s'inscriu dins una dinàmica més àmplia, encetada ja de fa uns quants anys amb motiu de la commemoració, el 1983, del cent-cinquantè aniversari de la Renaixença, i prosseguida fructíferament després amb el col·loqui que li fou dedicat l'any següent a Barcelona, en un *crescendo*, jalonat per tres col·loquis sobre Verdaguer (1986, 1989, 1991), que culminaria, ara per ara, amb la celebració, al llarg de 1995, del cicle sobre l'anomenat Segle Romàntic, amb col·loquis sobre el Romanticisme (a Vilanova i la Geltrú), Verdaguer (el quart, a Vic), Guimerà (al Vendrell), Yxart (a Tarragona) i, encara, el 1996 (a Valls) sobre Oller. Una dinàmica, aquesta, que, substantivada en la major part dels casos a través de les corresponents publicacions, posa fi a la incomprensió generada per la

plèiade noucentista i pels seus epígons envers el món decimonònic en general, i que permet una percepció cada cop més crítica d'allò que va ser, des de les opcions culturals, el redreçament progressiu de la societat catalana durant el segle XIX.

D'altra banda, hi ha el factor referible a una iniciativa que, de motivació originàriament individual, com tantes altres, gosa centrar-se amb interès monogràfic en una figura concreta que, tot i no ser pas de primer ordre, no per això és menys representativa d'aspectes prou importants de tot un període. Precedit en aquest sentit pels treballs capdavaners i esclaridors de Jordi Ginebra sobre el personatge d'Antoni de Bofarull —l'edició dels *Escrits lingüístics* (Barcelona: Altafulla, 1987) i l'anàlisi circumstanciada de la seva relació global amb la Renaixença (Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1988)—, i comptant també amb les aportacions resultants de les Jornades que se li van dedicar al Centre de Lectura de Reus el 1994 —i editades dos anys després per la mateixa entitat—, Xavier Vall ha emprès l'edició crítica de la producció poètica de Bofarull, i ho ha fet amb la probitat intel·lectual de tot filòleg exempt de prejudicis qualitatistes, i amatent com a tal a l'estudi de la realitat literà-

ria que hi ha hagut —agradi o no— i a l'explicació subsegüent del perquè aquesta ha estat com ha estat i no pas una de ben altra.

El treball ecdòtic i exegetíc dut a terme per Xavier Vall és sol·vent i, per tant, útil. Aplega els diferents poemes de l'autor a partir de les diverses publicacions on apareixen o dels manuscrits on resten oblidats, alhora que procedeix, en cas d'haver-n'hi altres versions amb variants significatives, a les restitucions de rigor. Els ordena cronològicament, i és en aquesta disposició que, al llarg de l'estudi introductori, hi addueix les explicacions factuais i contextuals adequades per facilitar-ne la lectura, a més de fer-ne, en termes cenyits, els comentaris valoratius oportuns o d'extreure'n conclusions aclaridores —com les que li permeten escatir que el poema «La pobra orfeneta» se situa en l'origen de la seva novel·la *L'orfaneta de Menargues* i no a l'inrevés, com havia pretès certa crítica (p. 68-70). Així mateix, en nota a peu de text, dilucida qüestions de lèxic i de referències diverses. Tot el desplegament analític i conceptual dut a terme per Vall recolza llavors en la base d'un positivisme incontrovertible, en el qual mai no s'estira més el braç de les interpretacions que la màniga de les realitats, i on tota afirmació (p. 14, 49) o actua-

ció filològica sobre el text (p. 107) susceptibles de ser respectivament considerades potser un pèl categòriques o excessives, apareixen degudament matisades amb la relativització pertinent.

En l'apartat d'objeccions que, a tall d'inevitable excepció, confirmarien la regla de la competent feinada feta per Vall, caldria apuntar les següents:

a) unes poques errates: «Granolera» (per *Garolera*, p. 109), «149» (per *148*, p. 117), «deprés» (per *després*, p. 143), «25» (per 27, p. 235).

b) alguns lapsus en la normativització ortogràfica del text: «augmenta» (p. 189), «atancen» (p. 316), «llevat» i «posat» (per *lle-va't* i *posa't*, p. 162), «està» (per *esta*, p. 234), «conto» (per *compto*, p. 303); altrament, per raó d'ajustar-se al còmput sil·làbic del vers, hauria pogut tranquil·lament, tot i contravenir la norma, ortografiar *traidora* i no «traïdo-ra» (p. 110); i a l'inrevés, per causa de no alterar aquest còmput, i d'adequar-se així amb la propietat semàntica, hauria pogut editar normativament *abaixant* en comptes de «baixant» (p. 180).

c) manteniment innecessari de vacil·lacions en la transcripció de certs topònims: «l'Obiol» (per *L'Albiol*, p. 287), «Buradà» (per *Borredà*, p. 318; en el mateix poema, p. 316, llegim també la

forma «Boredà», fet il·lustratiu de les fluctuacions denominatives pròpies de l'època, però que a hores d'ara no hi ha motiu per conservar, ni que sigui a efectes testimonials); altrament, no hi ha unes «illes Formigueres», sinó unes *illes Formigues* (p. 186; l'error prové possiblement del que se li esquitlla a M. Teresa Ferrer i Mallol en el seu article sobre el vicealmirall «Ramon Marquet» a la *Gran Enciclopèdia Catalana*).

d) comprensió errònia d'algun mot: els «obencs» de la p. 176 no tenen res a veure amb l'objecte de què Vall s'afanya a reproduir en nota a peu de plana la definició donada pel DCVB, sinó que designen, de manera inequívoca pel context, allò que en llengua codificada pronunciem i transcrivim amb la forma *avencs*.

e) referències dubitativament explicitades o bé negligides: sobre l'interrogant a l'hora d'explicitar que una al·lusió com «de Gerbes l'angostura» (p. 216) fa referència a l'illa de Gerba (p. 219), atès el fet que la *Crònica de Muntaner* (caps. 117, 248-252, 254) no deixa lloc a dubtes sobre la pertinència històrica d'aquest passatge; altrament, en el poema «Rei i poble o en Pere lo dels francesos», no hauria estat de més anotar a propòsit del seu vers 39 («Si dels tirans la raça tragué-

rem de Sicília», p. 229) l'episodi que hi concerneix, conegut amb el nom de «vespres sicilianes», i deixar-se en canvi de fer la precisió més que sabuda —dins el mateix poema— que el nom de «Làuria» correspon al de Roger de Llúria (p. 235).

f) anotacions al lèxic sovint supèrflues: el criteri a seguir en l'edició de textos catalans (de qualsevol època) ha de ser el d'aclarir el significat només d'aquells mots no consignats al DCVB, no pas el de redundar en allò ja documentat tot limitant-se a copiar a peu de pàgina les definicions aportades per aquesta gran baluerna inventarial de la lexicologia catalana; Xavier Vall, però, en la seva pruija per escoliar mots obscurs o inusuals (o que a ell almenys li ho semblen), no sols en referencia d'entrats ja, ni que sigui en exclusiva, al DCVB, com ara «palenc» (p. 113), «bocarams» (p. 113), «asberc» (p. 313), «bausador» (p. 313), sinó que també ho fa amb mots ja recollits també per Fabra al DGLC i que a hores d'ara trobem fins i tot al DIEC, com ara «ascona» (p. 186), «perpunt» (p. 191), «transides» (p. 248), «filacteris» (p. 330); altrament, no sembla necessari davant un text d'aquestes característiques especificar que «gosa» s'ha d'entendre en el sentit de *gaudeix* (p. 143), i si, tot i amb això i per

més que el DCVB l'inclogui denunciant-ne oportunament el caràcter de castellanisme flagrant, hom es creu tanmateix en el deure de picar-li l'ullet al lector, llavors cal que es mostri conseqüent i que ho faci a propòsit de totes les ocurrencies del tal mot (en aquest cas, també a les p. 223, 346).

«L'interès dels poemes de Bofarull és sobretot històric», postil·la cautament Xavier Vall (p. 107). L'afirmació no pot ser més certa; tant, que no es tracta de formular-la en to gairebé exculpatori, ans al contrari. El mèrit d'aquesta producció, a banda de les adhesions empàtiques que pogué suscitar entre els coetanis —no tots, és clar—, cal situar-lo, des de la nostra posteritat secular, en el fet d'erigir-se, a través d'un corpus relativament reduït, en repertori concentrat de bona part dels tòpics recurrents de la profusió poètica de la Renaixença.

Tòpics d'acreditat pedigrí literari, com ara el de l'*ubi sunt* («Mon accent», «Crit a la joventut catalana», «Poblet»), que es combinen indestriablement amb altres d'iconogràfics, com ara el de la lira abandonada («Esperant a Capmany», «Lo sacramental»), de paisatgístics, com ara el de les ruïnes («Viatge artístic»), o de temàtics, com ara el de «la morta viva» («La llengua catalana»),

degudament alternats amb els que —en una clara mostra del que Josep M. Fradera, segons cita oportunament Xavier Vall (p. 53), ha anomenat «el llenguatge del doble patriotisme»— exalten indistintament i sense el menor empatx el sentiment localista («Lo campanar de Reus», «Lágrimas y cantos a la excelsa patrona y abogada de Reus, Ntra. Sra. de Misericordia»), la mitificació de les gestes medievals catalanes («En Guillem de Montcada», «Fe i honor, o la mort de Pere el Catòlic») i el nacionalisme espanyol coetani (la sèrie de poemes dedicats a la guerra d'Àfrica, «Als intrèpids marins espanyols, vencedors en Amèrica»).

Tòpics tots ells que il·lustren sobradament les limitacions tant literàries com ideològiques i, en definitiva, històriques que van caracteritzar la particular recepció del romanticisme feta per elements culturalitzats de les capes hegemòniques de la Catalunya de l'època, i que converteixen aquest seu destacat representant que era Bofarull en, com a mínim, tot un campió d'allò que Carner tant retreia als catalans en general: «l'elefantiasi insuportable de la nostra Obvietat».

En qualsevol cas, l'edició de Xavier Vall fa justícia històrica —d'història cultural— a qui, capdavanter en la tasca d'antologar

poetes amb *Los trovadors nous* (1858), mai no ha gaudit després com a poeta de gaire predicament a l'hora de ser ell l'antologat: l'ignoren Josep M. Miquel i Vergés a *Els primers romàntics de la llengua catalana* (Mèxic 1944) —tot i que aquest, a l'*Antologia general de la poesia catalana* que havia publicat el 1936 conjuntament amb Martí de Riquer i Joan Teixidor, hi recollia el poema «Viatge artístic»—, Octavi Saltor a l'*Antologia dels Jocs Florals* (Barcelona 1954), Joaquim Molas a la *Poesia catalana romàntica* (Barcelona 1965); en recullen només un poema Johannes Fastenrath a *Catalanische Troubadoure der Gegenwart* (Leipzig 1890), concretament «La llengua catalana», i Lluís Nicolau d'Olwer i Just Cabot a *Els iniciadors de la Renai-xença* (Barcelona 1928), concretament «La comtessa d'Urgell».

La insolència lúcida i provocativa de Joan Fuster va deixar escrit, en primera persona, que «jo canviaria tota *L'Atlàntida* i el *Canigó* per mitja dotzena de poemes menors que Bartrina va escriure en castellà, prosaics i cantelluts». Aplicada a Bofarull, aquesta equació lúdica es resol-dria, no cal dir-ho, en el barata-ment de tota la seva obra en vers i en prosa per només uns quants versos de Bartrina —un altre reu-senc, per cert. Però la manifesta-

ció explícita d'aquestes preferèn-cies —altrament subscribibles per la majoria de lectors corrents d'avui dia— no lleva, als ulls de Fuster ni de ningú amb dos dits de seny històric, que la importàn-cia de l'obra de mossèn Cinto vagi ser senzillament aclaparado-ra i que la representativitat de la de Bofarull sigui inqüestionable. Cal agrair a Xavier Vall que ens hagi ajudat a fer-nos cabal d'a-questa última.

Josep Murgades

A propòsit de l'Any Josep M. Quadrado i les seves conseqüències

Josep M. QUADRADO. *Assaigs literaris*. Edició a cura d'Antònia Tayadella. Barcelona: Universitat de les Illes Balears, Departament de Filologia Catalana i Lingüística General: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996. (Biblioteca Marià Aguiló, 21).

Jornades Joan Ramis-Josep M. Quadrado. Edició a cura de Maria Paredes i Josefina Salord. Barcelona: Universitat de les Illes Balears: Institut Menorquí d'Estudis: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999. (Biblioteca Miquel dels Sants Oliver, 9).